

Östra Vemmenhögs kyrka

Lunds stift

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

ANNA LINDQVIST 2020-01-24

Östra Vemmenhögs kyrka

Skivarps församling och pastorat, Vemmenhögs, Ljunits, Herrestads och Färs kontrakt, Lunds stift

Östra Vemmenhög 45:1, Östra Vemmenhögs socken, Skurups kommun, Skåne län

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

Flygfoto över Östra Vemmenhögs kyrkoanläggning, taget från sydväst. Öster om kyrkans kor syns släkten Wallis på Dybäcks slotts gravmonument och norr därom, Väpmannahögen. Foto: Pär-Martin Hedberg, 2014.

Östra Vemmenhög är en medeltida socken och det äldsta skriftliga belägget härstammar från 1315. Mellan byarna Västra och Östra Vemmenhög ligger tre välbevarade bronsåldershögar, Vemmenhögarna. Kyrkomiljön är fornminnesrik med ytterligare en bronsålderhög, Väpmannahögen, gränsande mot kyrkogården i nordost. Den äldre landsvägen mellan Malmö och Ystad gick tidigare genom kyrkbyn och sydöst om kyrkan finns en runsten, som troligen står på ursprunglig plats. Bronsåldershögen och runstenen ska, enligt en lokal sägen,

härstamma som minnesmärken över två stupade friare till en vacker jungfru på Dybäcks slott. Godset, som ligger inom socknen, är känt sedan 1374 och beboddes från denna tid av frälsemän tillhörande bland andra ätterna Bing och Hollunger. År 1684 delades godset i samband med arvskifte. År 1822 blev det åter en enhet genom köp av grosshandlaren A B Wallis. Ägarna till Dybäck har under olika perioder haft patronatsrätt över både Östra och Västra Vemmenhögs kyrkor. Västra Vemmenhögs kyrka har varit annexkyrka till Östra Vemmenhög.

Socknen ingår naturgeografiskt i det område som tillhör Södra Skånes slättbygder. Kyrkomiljön ingår i ett område av riksintresse för kulturmiljövården som omfattar Västra och Östra Vemmenhög, Tullstorp, Dybäck och Hörte. Karakteristiskt för området är det öppna svagt kuperade odlingslandskapet med förhistoriskt bruknings- och bosättningskontinuitet. Östra Vemmenhögs by verkar utifrån det äldre kartmaterialet varit en radby, där kyrkan var placerad i den nordöstra delen. Den nuvarande bebyggelsen runt kyrkan härstammar framför allt från sent 1800-tal och tidigt 1900-tal. Gränsande mot kyrkogården och med grind till kyrkans västportal ligger prästgården från 1907. Den är uppförd på samma plats som en äldre prästgård. Nordväst om denna ligger arrendatorsbostaden. Söder om kyrkan och den gamla landsvägen uppfördes under 1800-talet skolbyggnader. Idag återstår flera byggnader med skolanknytning, däribland flera lärarbostäder. Vid byns sydöstra infart finns en äldre stenvalvsbro över Dybäcksån i två spann från mitten av 1800-talet bevarad sida vid sida med två yngre brokonstruktioner, från 1926 respektive 1987.

Kyrkobyggnaden

Östra Vemmenhögs kyrka har en komplicerad byggnadshistoria. I slutet av 1100-talet uppfördes en stenkyrka på platsen med långhus, kor och eventuellt absid. Kyrkan försågs med ett västtorn sannolikt under 1200-talet med tunnvalv. Långhuset valvslogs i slutet av 1300-talet och valven försågs med kalkmålningar vid två perioder, i början av 1400-talet samt mellan åren 1500–1525.

Det är okänt när vapenhusen uppfördes framför nord- och sydportalerna. Det norra revs år 1798, medan det södra eventuellt kan finnas bevarat och delvis ingå i Herrskapskyrkan för ägarna till Dybäcks slott med underliggande gravkammare. Det uppfördes 1580 på initiativ av Karin Gyllenstierna, änka efter Jörgen Marsvin.

År 1743 tillbyggdes korsarmar i söder och norr och ett nytt rakslutet kor med kryssvalv ersatte 1775 det romanska koret. I samband med den omfattande ombyggnaden uppfördes även en sakristia vid korets norra sida.

År 1779 togs en ny huvudentré upp i tornets västfasad och ett vapenhus uppfördes i väster. Det innebar att endast vapenhuset på norra sidan användes som huvudentré för församlingen efter att Herrskapskyrkan uppförts 1580 fram till tornets nya västportal togs upp 1779. Vid en omputsning 1992 påträffades den nedre delen av den ursprungliga nordportalens omfattning under fönstret i långhusets västra travé. Omfattningen består av svagt skråkantade kvaderstenar av välluggen Komstadskalksten.

År 1795 sammanbyggdes Herrskapskyrkan med den södra korsarmen under ett gemensamt tak och med gemensamt gavelröste. År 1808 uppges det att en ny sakristia uppfördes. År 1826 ersattes korsarmarnas brädvalv med de nuvarande kryssvalven av tegel.

Kyrkan brandförsäkrades 1836 och uppges då ha en sakristia tillbyggd norr om koret samt ett vapenhus vid tornets västra sida. Tornet, norra korsarmen och sakristian var tegeltäckta, vapenhuset hade koppartak och övriga tak var täckta med bly.

Mellan åren 1860–1861 genomfördes en omfattande renovering efter ritningar, daterade 1859, av arkitekt Per Ulrik Stenhammar, då kyrkan i stort sett fick sitt nuvarande utseende. Stenhammar (1829–1875) var elev till arkitekten och professorn i byggnadskonst Fredrik Wilhelm Scholander och var bland annat anställd som konduktör vid Överintendentsämbetet. Han var också ansvarig för *Normalritningar till Folkskolebyggnader utarbetade af Kungl. Över-Intendents-Embetet 1865*. Tornet revs ner, enligt brandförsäkringen 1877, till 17 fots höjd och samtliga yttermurar höjdes 2 fot med tegel. Tornets trappstegsgavlar ersattes med en tornspira. Nytt kor, sakristia, vapenhus samt helt ny takstol och taken lades med skifferplattor. Sannolikt tillkom de nuvarande fönsteröppningarna med gjutjärnsbågar samtidigt.

År 1891 togs kalkmålningarna från 1400- och 1500-talen fram i långhusets valv och en ny dekormålning utfördes av Svante Thulin, Lund, som var tidens främste dekormålare i södra Sverige. Han anlätades ofta av domkyrkoarkitekt Helgo Zettervall. Flera av hans verk har målats över, men i Allhelgonakyrkan i Lund finns målningar bevarade. Kyrkorummet fick samtidigt en ny golvbeläggning av Viktoriaplattor, en typ av cementplattor med dekor. Troligen tillkom även då den öppna bänkinredningen.

År 1959–1961 utfördes en genomgripande renovering under ledning av domkyrkoarkitekt Eiler Graebe. De inledande ritningarna är dock upprättade av arkitekt Tage Möller, Malmö. Sakristian revs och en ny sakristia av tegel uppfördes. Kyrkorummets Viktoriaplattor ersattes med ett tegelgolv och Herrskapskyrkan försågs med en ny trappa. Graebe föreslog att vapenhuset skulle rivras, att all målning från 1890-talet skulle målas över och att

glasmålningarna i koret skulle sättas igen. Det blev dock protester mot att framför allt glasmålningarna, som var en donation till kyrkan, skulle tas bort.

Därefter har mest vård och underhållsarbeten utförts.

Kyrkans byggnadshistoria kan kort sammanfattas enligt följande; Långhusets murar i dagens kyrkobyggnad är bevarade från den första byggnadsetappen på 1100-talet, tornet tillkom på 1200-talet och kyrkan valvslogs på 1300-talet. Herrskapskyrkan uppfördes 1580 och 1743 byggdes korsarmarna och det nuvarande koret uppfördes 1775. Korsarmarna försågs med tegelvalv 1826. Vapenhuset i väster, koret och tornets spira tillkom vid den omfattande renoveringen 1860–1861. Dagens sakristia stod klar 1961.

Exteriör

Östra Vemmenhögs kyrka är orienterad i öst-västlig riktning med ett rektangulärt långhus med rakslutet korparti, korsarmar i norr och söder, varav den södra är sammanbyggd med Herrskapskyrkan, sakristia vid korets norra vägg samt torn med kvadratisk planform i väster med separat vapenhus. Kyrkans medeltida delar, d v s långhus och tornets bottenvåning, är uppförda av sand- och kalksten, för övrigt dominerar gråsten och tegel av olika ålder och utförande. Fasaderna är spritputsade med släpptsade omfattningar och profilerade takfotslistverk.

På Herrskapskyrkans södra fasad finns gavelblinderingar samt ett inmurat solur, daterat 1786. Blinderingarna kan härröra från det äldre medeltida vapenhuset. Vapenhuset i väster och tornets övre del, som tillkom 1860–1861, är också släpptsade. Sockeln har olika utförande på de olika byggnadsdelarna. Tornet har en romansk skråkantad sockel, den synliga delen av långhuset på norra sidan har en svagt markerad sockel och mellan korsarmen och Herrskapskyrkan på södra sidan finns en tydlig markering i sockeln.

Samtliga tak, med undantag av tornet, vapenhuset och sakristian, utgörs av skiffertäckta sadeltak från 1860–1861, men omlagda med nytt skiffer 2008. Sakristian har kopparklätt pulpettak från 1961 och tornet kröns av smal, kopparklädd spira. Kopparplåten på vapenhusets sadeltak kan vara från uppförandet år 1860–1861.

De stora rundbågiga fönsteromfattningarna är slätputsade med två eller tre lufter med enkla rundbågiga brunmålade gjutjärnsfönster med delvis färgat glas monterade på bågens insida från ombyggnaden 1860–1861. Korets påkostade glasmålningar i öster är försedda med utvändiga mörktonade skyddsglas. Sakristian har kopplade fönster från 1961 med den yttre bågen försedd med antikglas i blyspröjs.

Vapenhuset är försett åt norr och söder med rundbågiga brunmålade träfönster med utvändiga plåtskodda fönsterluckor, troligen från nybyggnationen 1860–1861. Tornets dubbla ljudöppningar är utformade i likhet med fönsteröppningarna med slätputsade rundbågiga fönsternischer. Luckorna är kopparplåtsklädda. I gavelröstena finns rundlar, varav den södra är försedd med urtavla. Enligt en notering ska kyrkan redan 1826 haft en tornurtavla, som flyttades från ett 1802 rivet torn på Dybäcks slott. Det nuvarande tornuret med urtavla härstammar från 1942.

Kyrkans huvudingång är via vapenhuset i väster genom en kopparklädd pardörr, som sannolikt tillkom vid reoveringen 1959–1961. Ytterligare en ingång finns på sakristians norra sida, vilken utgörs av en dörr från sakristians byggnadstid 1961 med liggande brun panel. Till tornets övre våningar kommer man via en stickbågig plåtklädd dörr på tornets nordvästra sida.

Interiör

Kyrkans huvudentré är via vapenhuset, som är tillbyggt 1860–1861 på tornets västra fasad. Kyrkorummet består av långhus med korsarmar i norr och söder, Herrskapskyrka uppförd för ägarna till Dybäcks slott i västra delen av södra korsarmen samt kor i öster med ingång till sakristian i norr.

Vapenhusets golv är belagt med enfärgade cementplattor i grå toner. Väggarna är vitputsade och bräddaket är vitmålat. Mot väggarna, i norr och söder, finns sex äldre gravhällar monterade. De härrör från 1600- och 1700-talen, delvis med otydlig text. En häll har anknytning till Dybäck och en annan över Prosten Johan Kemner, död år 1787. I öster och väster finns stickbågiga portar med ekimitationsmålade dörrblad med tre fyllningar, från 1860–1861. De rundbågiga fönsteröppningarna i norr och söder är försedda med kopplade bågar med diagonalställd spröjs. Mot tornet i öster är den äldre rundbågiga västportalen, som togs upp 1779, synlig.

Tornets bottenvåning är inkorporerat med långhuset med överliggande orgelläktare i väster. Långhusets mittgång består av rött handslaget tegel, som lades 1959–1961, under läktaren med kvadratisk tegel och bänkkvarteren har ett lackat brädgolv. Väggarna är putsade. Fönsteröppningarna saknar innanfönster. Fönsternischerna är dekormålade med tidstypiska motiv från 1891, utförda av Svante Thulin i Lund.

Långhuset täcks av två kryssvalv med kalkmålningar. I det västra valvet är kalkmålningarna daterade till tiden omkring år 1400 med motiv hämtade bland annat från Gamla testamentet. I

den östra travén är de senare tillkomna och daterade till perioden 1500–1525 och föreställer Jesus under Stilla veckan. Kalkmålningarna påbättrades i samband med renoveringen 1891 och en del scener nymålades helt. Den södra väggen i den västra travén upptas helt av en rundbågig öppning till Herrskapskyrkan. Den östra travén utgör korsmitten med korsarmar i söder och norr.

Orgelläktaren bärs i väster upp av fyra kolonner i stenimitationsmålning med förgyllda kapitäl. Läktaren är förlängd åt öster och den yttre delen bärs upp av två vitmålade

gjutjärnskolonner. Läktarbarriären är genombruten med nygotisk utformning och målad i ekådring. Till läktaren, som är belägen i tornet, kommer man via en trappa av ek mot den sydvästra väggen. Taket över orgeln är ett tunnvalv, troligen från 1800-talets ombyggnad, med en enkel målad dekor av ekblad. Tornets valvbåge mot öster är förstorad, delvis borthuggen och omgjord, troligen i samband med renoveringen 1860–1861. I väster syns spåren efter den äldre västportalens övre rundbågiga del, som tillkom 1779. Läktargolvet är täckt med en äldre linoleummatta.

Koret ligger ett trappsteg högre än långhuset med samma golvbeläggning som långhus och korsarmar. Koret har en åttkantig form och täcks av ett valv med åtta valvkappor. Väggarna är putsade i likhet med långhuset. Fönstren i söder och norr har även samma utförande som långhuset, medan den östra fönsternischens tre fönster är försedda med blyinfattade glasmålningar, tillverkade i Berlin 1880 och skänkta av ägarna till Dybäcks slott. *Königl. Institut für Glasmalerei in Berlin. Geschenk von Albert Wallis und Ebba Rosenblad am 6th mai 1880.* I norr finns en stickbågig dörröppning till sakristian med ett dörrblad av ek från 1959–1961.

Herrskapskyrkan med underliggande gravkammare uppfördes år 1580 åt den Gyllenstiernska ätten på Dybäcks slott, som då hade patronatsrätt. Golvnivån ligger tre trappsteg högre än långhuset och avskiljs genom en genombruten balustrad, målad i ekådring. Trappan är utförd i ek i samband med renoveringen 1959–1961. Golvet är lagt med gråvita terrazzoplattor i ett dekorativt mönster som avslutas med en bård mot kanterna. Väggar och fönster har samma utformning som långhuset och kryssvalvet är dekorerat med en enkel bladslinga. Mot den västra väggen sitter en inmurad gravhäll över Översten m.m. Berent Simon Ingelotz (1685–1765) och hans maka på Dybäcks gods och i öster finns ett enkelt träaltare från 1900-talet med ett krucifix från 1700-talet. Den underliggande gravkammaren med kistor nås via en nedgång bakom trappan.

Den *södra och norra korsarmen* har i stort sett samma utformning och ytskikt som långhuset. Den södra korsarmens kryssvalv är bemålat med bladslingar, medan den norra saknar målad dekor. På den södra korsarmens västra vägg hänger ett förgyllt kors från altaruppsättningen som tillkom vid nybyggnationen 1860–1861.

Sakristian är uppförd 1959–1961 och har två ingångar, dels från korets norra sida samt genom en ytterport i norr. Samtliga dörrar är av ek. Golvet är belagt med kvadratiska tegelplattor. Mot öster finns två fönsteröppningar med kopplade fönster av ek med antikglas i blyspröjs i den yttre rutan. Under det södra fönstret finns ett litet uppmurat altare. Taket består av en obehandlad profilerad furupanel.

Till *tornets* övre våningar kommer man via en trappa med utvändig ingång på tornets nordvästra sida. Torntrappan löper i tornmuren och väggarna har delvis slevdragen puts med ritsningar. Ett inhugget märke i den norra väggen har tolkats som ett eventuellt stenhuggarmärke. Från tornrummet finns en sentida stickbågig ingång till långhusvinden samt en öppen trätrappa till klockvåningen, där äldre trampmaskin till klockorna och urverk till urtavlan finns bevarade. Från långhusvinden syns i väster på tornets nedre del delar av det bevarade romanska murverket

Inredning och inventarier

Altaret är fristående av rött tegel med sidorna täckta av spontade målade brädor och tillkom i samband med renoveringen 1959–1961. Ett gjutet krucifix från 1800-talet står på altaret.

Altarringen är femsidig med en genombruten enkelt utformad nygotisk balustrad målad i ekådring.

Kyrkan har en romansk *dopfunten*, där endast den cylindriska cuppan är bevarad. Den är huggen av sandsten, sannolikt från Höör, med en rundbågsfris med reliefer med scener av bland andra Adam och Eva och Jesu dop. Den är daterad till 1100-talets sista fjärdedel. Det finns fragment av en kreddering samt svart, ljusrosa och ljusgrön färg på skålen. Cuppan står på en senare tillverkad fot.

Predikstolen med baldakin är sannolikt tillverkade 1600–1610 av Jacob Kremberg i Lund. Kremberg (d.1641) räknas till den främste dekorativa träsnidaren från den här tiden i Skåne. Predikstolen lär vara skänkt av Lawe Bille på Dybäcks slott. Korgen är femsidig med skulpturer i relief i speglarna samt förgyllda lejon- och änglahuvud. De ursprungliga färgerna skrapades delvis fram vid renoveringen 1959–1961, då predikstolen även försågs med den nuvarande foten i form av en kraftig ekstock samt ny trappa av ek.

Den öppna *bänkinredningen* av furu ansluter mot ytterväggarna i långhus och korsarmar. De nygotiska bänkarna tillkom troligen vid renoveringen 1891, men ombyggdes 1959–1961, så endast gavlarna återstår från 1891.

Orgelfasaden är, enligt uppgift, ritad av A R Pettersson 1848, innan Stenhammars stora renovering, och är rikt snidad med bland annat växtornamentik och målad i ekådring, blått

och rött samt förgyllda dekorationer och listverk. Orgeln är tillverkad 1866 av P L Åkerman & Lund Orgelfabrik AB i Sundbyberg och ombyggd 1913 av samma firma.

Kyrkan har två *klockor* av malm, storklockan är omgjuten 1648 i Köpenhamn på bekostnad av ägarna till Dybäcks slott. Lillklockan, ska enligt uppgift vara från 1300-talet och tidigare hängt i ett torn, som revs 1802, på Dybäcks slott.

Kyrkan har flera *nummertavlor*, varav två har förgyllda nygotiskt utformade ramar.

Kyrkogård

Kyrkogårdens nuvarande avlånga utsträckning i söder och norr kan avläsas på 1700-talets kartmaterial. I samband med den omfattande renoweringen av kyrkan 1860–1861 ombyggdes en äldre mur och en ny del anlades runt kyrkogården, som rappades och vitkalkades. Murens krön är idag täckt av naturstensplattor. Kyrkogården har omgärdats av en trädkrans med lindar och hästkastanj, där tjugo lindar kvarstår längs den östra muren. Området öster om de nuvarande ekonomibyggnaderna tillhörde tidigare skoljorden. Där anlades 1994 en större minneslund.

Huvudentrén till kyrkan och kyrkogården är via en gjutjärnsgrind i söder. Grindar finns även från prästgården, mitt för kyrkans västportal, och vid bronsåldershögen, Väpmannagraven, i kyrkogårdsmurens nordöstliga hörn.

Kyrkogårdens grusade gångar är förlagda i nord-sydlig riktning och kvarteren är omgärdade av låga buxbomshäckar. Gravvårdar med titeln lantbrukare dominerar, vilket visar på att jordbruk dominerat som näring i socknen. Utmärkande för kyrkogården är den påkostade gravplatsen för slkten Wallis på Dybäcks slott. Den utgörs av en mönstermurad

halvcirkelformad tegelmur som kröns av en rundbågefris. Den avgränsades tidigare av ett gjutjärnsstaket mot väster. Gravvårdarna har titlar såsom godsägare, ryttarmästare, greve och grevinna.

Byggnader på kyrkogården

Väster om minneslunden ligger ett äldre bårhus och en ekonomibyggnad som tidigare var kolbod och stall. Stallbyggnaden, ska enligt uppgift vara uppförd 1892. Båda byggnaderna har idag ett likartat fasadutförande med spritputsade fasader avfärgade i vitt och med dekorativt utformade gavelfält.

Regionmuseet Kristianstad upprättade 2016 en vård – och underhållsplan för Östra Vemmenhögs kyrkogård, i vilken finns en noggrann beskrivning och historik över kyrkogården.

Kulturhistorisk karaktärisering för Östra Vemmenhögs kyrkoanläggning

Kyrkan och kyrkogården utgör tillsammans med den omkringliggande bebyggelsen, den f d prästgården och byggnaderna med skolanknytning en innehållsrik bebyggelsemiljö som visar på kyrkplatsen som tidigare sockencentrum. Bronsåldershögarna vittnar om att trakten varit bebodd och odlad i årtusenden och runstenen, på sannolikt ursprunglig plats, berättar om vägnätets långa kontinuitet. Sägner om jungfrun på Dybäck och de stupade riddarna, bidrar starkt till upplevelsen av kyrkomiljön med dess fornlämningar. Kyrkomiljön ingår även i område av riksintresse för kulturmiljövården.

Kyrkogårdens vita mur med naturstentäckning och grindar, bevarade äldre lindar i trädkransens östra del, de rakt dragna grusade gångarna och buxbomsomgärdade gravar samt de äldre ekonomibyggnaderna bidrar till kyrkoanläggningens ålderdomliga karaktär.

Kyrkans äldre byggnadshistoria är inte helt klarlagd, men långhusets och tornets medeltida murar och tornets skråkantade sockel samt den romanska dopfuntscuppan kvarstår från kyrkans tidiga byggnadsperiod på 1100- och 1200-talet och visar på kyrkans långa kontinuitet och utgör en viktig kunskapskälla om medeltida byggnadsteknik. Äldre återanvänt byggnadsmaterial, bland annat medeltida tegel med spår av puts i Herrskapskyrkan och resterna av nordportalen är intressanta byggnadsdokument som kan ge mer information om kyrkans byggnadshistoria. Även ovan valven finns intressanta murpartier från olika byggnadsperioder.

Kyrkans exteriör karaktäriseras i hög grad fortfarande av Per Ulrik Stenhammars renovering från 1860–1861 med spritputsade fasader och listverk, tornspiran, vapenhuset, skiffertak och de rundbågiga fönsteröppningarna med dekorativt utformade gjutjärnsbågar. Interiört bär kyrkan på många olika tids- och stilperioder. Det sena 1300-talets och senare århundrandens kryssvalv och flera generationer med kalk- och schablonmålningar och de målade glasfönstren karaktäriserar i hög grad kyrkorummet. Det tidstypiska schablonmåleriet från 1891, utfört av dekormålaren Svante Thulin utgör ett ovanligt välbevarat exempel på hans måleri. Den välbevarade orgelfasaden bidrar starkt till kyrkan 1800-tals karaktär.

Östra Vemmenhögs kyrka representerar de små medeltida kyrkorna som tidigt ny-, om-, tillbyggdes på initiativ av socknens adliga släkter, i detta fall ägarna till Dybäcks slott som hade patronatsrätt sedan 1300-talet. Samhörigheten med Dybäcks slott är mycket påtaglig genom Herrskapskyrkan med underliggande gravkammaren samt donationer av inventarier och inredning, som t ex predikstolen tillskriven Jacob Kremberg, korets glasmålningar och kyrkklockorna. Tillsammans med kyrkogårdens påkostade och originella gravplats för släkten Wallis på Dybäck visar det på att det äldre systemet med patronatskap påverkade kyrkoanläggningen långt fram i tiden.

Att tänka på vid förvaltningen av kyrkoanläggningen

- Kyrkans exteriör är välbevarad sedan ombyggnaden 1860–1861 med spritputsade fasader och listverk, tornspiran, vapenhuset, skiffertak och de rundbågiga fönsteröppningarna med dekorativt utformade gjutjärnsbågar och utgör en god representant för de kyrkobyggnaderna som om- eller nybyggdes vid 1800-talets mitt.
- Kyrkans äldsta delar i långhus och torn härstammar från medeltiden och i övriga byggnadskroppar kan det finnas återanvänt byggnadsmaterial, som kan berätta om den äldre kyrkans tidigare byggnadshistoria. Den romanska dopfuntscuppan är mycket egenartad avseende den huggna bildframställningen.
- De olika generationerna målningar på väggar och i valv har tillkommit under en lång perioden från 1400-talet fram till slutet av 1800-talet och visar på ett pedagogiskt sätt på olika tiders föreställningsvärldar och modestilar. Ytterligare kalkmålningar kan finnas bakom nuvarande puts-och färglager.
- Gravkammaren under Herrskapskyrkan innehåller kistor, kistdekorationer och mänskliga kvarlevor och som kräver speciella etiska ställningstagande.
- Den äldre kyrkogården som helhet bevarar i mycket hög utsträckning sin ålderdomliga karaktär. Det är viktigt att värna om muren med kalkstensavtäckning och järngrindar, gångstrukturer, gravar med buxbomsinramningarna, släkten Wallis påkostade gravmonument och ekonomibygnaderna. I *Vård- och underhållsplan för Östra Vemmenhögs kyrkogård* har Regionmuseet Kristianstad pekat ut några gravplatser- och vårdar som är kulturhistoriskt värdefulla.

Skydd m.m.

Kyrkan och kyrkogården är skyddade enligt Kulturmiljölag 4 kap

Kyrkan är belägen inom den fasta fornlämningen Östra Vemmenhögs bytomt, Östra Vemmenhög 73:1 och skyddas enligt Kulturmiljölag 2 kap

Östra Vemmenhög ingår i område av riksintresse för kulturmiljövården *Östra Vemmenhögtullstorp (M:K144)* samt ingår i ett område *V och Ö Vemmenhög – Tullstorp – Dybäck – Hörte* som är utvärderat som Särskilt värdefull kulturmiljö i Kulturmiljö för Skåne, framtaget av Länsstyrelsen.

Östra Vemmenhögs kyrka från söder samt interiör mot öster. Foto: Erik Andrén, 1929. Bilderna är hämtade från Riksantikvarieämbetets bild databas Kulturmiljöbild.

Källor och litteratur

Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA), Riksantikvarieämbetet.

Dahlberg, M (red.) *Skåne – landskapets kyrkor*. Sockenkyrkorna, kulturarv och bebyggelsehistoria, Riksantikvarieämbetet 2015.

Dahlberg, M. Franzén, K. (red) *Sockenkyrkorna*. Kulturarv och bebyggelsehistoria. Riksantikvarieämbetet 2008.

Göransson, Anna Maria, Jacob Kremberg och Lundaskolan, Hässleholm 1977.

Länsstyrelsen Skåne. Samhällsplanering & kulturmiljö. Kulturmiljöprogram. Särskilt värdefulla kulturmiljöer i Skåne.

Malmström, Krister. *Kyrkornas arkitekter*. Förteckning över kyrkoarkitekter verksamma inom Svenska kyrkan 1860–1930. Raä 1991.

Planting-Gyllenbåga, G.H.W, *Svenska gods och gårdar*, Sthlm 1923.

Sundnér, Barbro. Forskningsdatabas för Medeltida kyrkor i Skåne. Svensk Nationell Databas. (opubl.)

Underhållsplan för Östra Vemmenhögs kyrka, Restaurator, Malmö 2009-09-02

Vård- och underhållsplan för Östra Vemmenhögs kyrkogård, Regionmuseet Kristianstad, rapport 2016:28.

Lantmäteriet - Historiska kartor

Riksantikvarieämbetet – Fornsök, Kulturmiljöbild, Riksintressen för kulturmiljövården.

Riksarkivet - Brandförsäkringsverket

Övriga uppgifter

Inventeringsdatum: 2018-08-31

Fältinventering, foto och rapportsammanställning: Anna Lindqvist, byggnadsantikvarie

Kulturhistorisk karakteristik och rekommendationer: Anna Lindqvist, efter samråd med byggnadsantikvarie Kerstin Börjesson, Regionmuseet Kristianstad och Skivarps församling.

Färdigställd: Remissrapport 2018-10-03, reviderad och färdigställd 2020-01-24.

Sammanfattning till BeBR

Stomme: Murverk – kalksten, natursten, tegel

Fasadmaterial: Puts – kalkputs, Puts - spritputs

Fasadkulör: Vit

Takform: Sadeltak, Pulpettak

Taktäckningsmaterial: Skiffer, skivtäckt plåt

Antal våningar: 1

Byggnadsdel: Kor – öster, Korsarmar – norr och söder, Torn – väster, Vapenhus – väster, Sakristia - norr